

MÍTOSZ ÉS MŰVÉSZET

ELTE BTK Művészettörténeti Intézet

SZABADEGYETEM

Időpontok: keddenként 18:00 órakor, március 4. – május 20. között

Helyszín: ELTE BTK, Múzeum krt. 6-8., B épület, 172-es terem

Az előadások ingyenesek és nem kötöttek regisztrációhoz.

A mítosz – világmagyarázat, történeteiben és hőseiben minden kor magára ismer, megteremtve a maga értelmezését. A hangsúlyok és olvasatok ugyan időről-időre változnak, de archetipikus formuláik korokon átívelő állandó, melyek egyetemes emberi kérdésekre nyújtanak választ. E szövevényes, cselekményes történetek interpretációjának képzőművészeti alakváltozataival foglalkozik előadás-sorozatunk, a középkortól a jelenig gombolyítva fel a visszatérő motívumok és változó interpretációk „Ariadné fonalát”.

Március 4.

KUSLER ÁGNES (ELTE BTK, Művészettörténeti Intézet)

Az antik mítoszok továbbélése a reneszánsz és barokk művészetben

Az antik görög és római kultúra politeista világképét az ókor végén a kereszténység egyistenhite váltotta fel. Az olümposzi istenek elvesztették korábbi funkciójukat, de személyük, illetve a hozzájuk kapcsolódó mítoszok bűvópatakként a középkorban is fennmaradtak. A 14–15. századi itáliai reneszánsz művészek, költők és tudósok fokozatosan újra felfedezték az antik isteneket és történeteiket, amelyeket az ókori irodalom fő művei tartalmaztak – mint például Ovidius *Átváltozások* című költeménye. Előadásomban azt a folyamatot mutatom be, hogy az antik istenek miként találták meg helyüket az európai reneszánsz és barokk keresztény művészetében. Ehhez segítségünkre lesznek az antik mítoszok kora újkori értelmezési tradíciói, amelyek különböző megközelítésekkel igyekeztek összeegyeztetni az antik isteneket a modern keresztény világgéppel.

Március 11.

EÖRSI ANNA (ELTE BTK, Művészettörténeti Intézet)

Szent Kristóf mítosza, a hol bumfordi, hol tetterős óriásé, aki vállára vette a Teremtőt

Ahhoz képest, hogy Kristóf alakja egyetlen szóból, magából a szent nevéből öltött testet, története páratlanul szerteágazó, telis-tele látszólagos ellentmondásokkal. Esete azért is sajátos, mert legendája alakulásához a képzőművészek meghatározó módon járultak hozzá.

Kristóf a kereszténység egyik legnépszerűbb szentje, annak ellenére, hogy valóságos létezését semmilyen adat nem igazolja. Más és más volt róla alkotott elképzelése a hivatalos egyháznak, más a babonákban hívőknek, más a humanistáknak és megint más a művészeknek. A szent hol kutyafejű harcos, hol gigantikus óriás; az utóbbi lehet félelmetes - avagy nevetséges - torzonborz öregember, de lehet ereje teljében levő daliás ifjú, illetve Héraklészhez hasonló antikizáló hős is. A víz, amin átkel hol a keresztelésnek, hol a bűnöknek a helyszíne. Szerepei is többfélék: amellett, hogy megvéd egyebek között a hirtelen haláltól, a betegségektől, a természeti csapásoktól, lehet a keresztény élet allegóriája, császár vagy kardinális rejtett portréja, oltalmat reméltek tőle mások mellett a lövészek, a kincskeresők és a kalapkészítők is, manapság pedig sokan hisznek abban, hogy elhárítja a közlekedési baleseteket. Mindez a sokszínűség hogyan jelenik meg évszázadok művészetében? Előadásomban erre a kérdésre keresem a választ.

Március 18.

RÉNYI ANDRÁS (ELTE BTK, Művészettörténeti Intézet)

Caravaggio *Nárcisza*: képi tanúságtétel a szerelem örületéről és a festészet erejéről

Előadásomban a címben jelzett, kb. 1598-1600 körülre datált festmény (olaj, vászon; 110 x 92 cm; Róma, Palazzo Barberini, Galleria Nazionale dell' Arte Antica) kortárs újraértelmezésére teszek kísérletet. Megítélésem szerint Caravaggio műve a mítoszt kifejezetten a szerelemfilozófia felől, a Másikkal való egyesülés csillapíthatatlan vágyának apoteózisaként ragadja meg - szemben a korszakban uralkodó keresztény moralizálással, amely az önszeretet és az antiszociális viselkedés jogos büntetéseként tekintett az ifjú tragikus sorsára. Fontos aspektus, hogy a reneszánsz teoretikus, Leon Battista Alberti Nárcisz beleszerelmesedését a képbe a festőművészet érvényes eredetmítoszának tekintette. A mű lenyűgöző festői ereje tehát az igazi kihívás: ezt nemcsak Ovidius elbeszélésével és egykorú Nárcisz-ábrázolásokkal összevetve igyekszem megvilágítani, hanem olyan

modernekkal konfrontálva is, mint például Salvador Dali vagy Bill Viola rokon tematikájú munkái.

Március 25.

KELÉNYI GYÖRGY (ELTE BTK, Művészettörténeti Intézet)

Mitológia és jelentés.

A műalkotás lényege *nem merül ki mindig a közvetlenül adott ábrázolásban*: a motívumoknak önmagukon túlmutató jelentése is van. Ezért a művek elemzésekor nem elégszünk meg csak a formaproblémák, a színezés, a kompozíció, a téralakítás és más jellegzetességek megfigyelésével, hanem a rejtett/mögöttes mondanivalót is igyekszünk feltárni. Ennek kifejezésére különösen alkalmasak a mitológiai alakok, mert eleve nemcsak önmagukat adják, hanem a mitológiából ismert történetek révén rendelkeznek sajátos tartalommal. A legjelentősebb barokk-kori művészek közül Bernini és Rubens művei is szerepelnek az előadásban.

Április 1.

VELLADICS MÁRTA (ELTE BTK, Művészettörténeti Intézet)

Te csak házasodj... A kismartoni Esterházy-kastély és dísztermének falképei

Az Esterházy család a 17. században, Esterházy Miklós (1582-1642) és fia, Esterházy Pál (1635-1713) idején, az ő tevékenységük révén ért társadalmi, gazdasági és politikai befolyása csúcsára. Az utódoknak nem sikerült ezt a kiemelt szerepet megőriznie. A 17. századi szerepvállalás részeként Esterházy Pál birtokainak központját Kismartonba helyezte át és mind a család, mind személyének jelentőségét méltó lakhellyel is hangsúlyozni kívánta. Az egyszerű lovagvárból divatos rezidenciát épített magának, amely elhelyezkedésén túl mind külső, mind belső díszítésében az építető nagyságát volt hivatott alátámasztani. Hogyan segítette ebben a mitológia? Végig tekintve a felületeket, választ kapunk a kérdésre.

Április 8.

ZWICKL ANDRÁS (MOME)

Valahol Árkádiában – Szőnyi István és köre

Az első világháborút követően Európa-szerte számos művész realiztikus formanyelvhez és hagyományos műfajokhoz kanyarodott vissza. Ezen belül a neoklasszicista törekvések – a nemzetközi párhuzamokhoz hasonlóan – a magyar művészetben is újjáélesztették a korábbi kompozíciós és ikonográfiai típusokat, és ennek során elsősorban reneszánsz és barokk

előképekhez kapcsolódtak. A leggyakoribb képtípus – a régi korokat megidéző heroikus portrék mellett – a tájba helyezett aktkompozíció volt, ezek a képek többnyire bibliai vagy mitológiai értelmezést kaptak. A háborúból visszatérő fiatal művészek, Szőnyi Istvánnal az élen, a jelentől elfordulva egy kortalan ideálvilágot teremtettek meg képeiken. Ugyanakkor a mitikus aranykorba való visszavágyódásukba a háború előtti nagybányai művésztelep iránti nosztalgia vegyült, és Árkádia kulisszája mindvégig a magyar táj maradt.

Április 15.

RÉVÉSZ EMESE (ELTE BTK, Művészettörténeti Intézet)

Szabadulás és bukás. Ikarosz és Daidalosz története a 20. században

A krétai mondakörhöz kapcsolódó görög mondák a 20. századi művészek fantáziáját is foglalkoztatták. A szövevényes és fordulatos történetnek három aspektusa ragadta meg elsősorban a modern képalkotókat: Európa elrablása, Minotaurusz szexuális és politikai manipulációhoz kapcsolódó története, valamint a többiek, azaz Pasiphaé, Ariadné, Phaedra, Daidalosz és Ikarosz elidegenedés, feltalálás, kiszabadulás fogalmi mentén értelmezhető legendái. Az 1920-as évektől a szürrealista alkotókat elsősorban a téma elnyomó hatalomhoz, az ember ösztönéletéhez és a szexuális örülethez kapcsolatos aspektusai foglalkoztatták. Chirico, Dalí, Belmer, Masson és Duchamp más-más aspektusát emelte ki az eseményeknek. Előadásom középpontjában a szocializmus időszakának magyar alkotásai állnak, hiszen festészetben, grafikában és szobrászatban egyaránt gazdag tárháza született itthon a téma feldolgozásának. A hazai alkotók többségét Daidalosz és Ikarosz alakja foglalkoztatta. Kondor Bélától Rékassy Csabán át egészen Kő Pálig visszatérő témája ez a korszak hazai festészetnek, grafikának, szobrászatnak és textilművészetnek. Az interpretációk középpontjában olyan témák álltak mint a kézműves művész alakja, a generációs változások és szabadulásvágy, amelyek burkoltan ugyan, de reflektáltak a falon innen zajló élet egzisztenciális korlátaira.

Április 29.

HORNYIK SÁNDOR (az MTA doktora, HUN-REN BTK)

A fenséges és a kísérteties modern mítoszai a kortárs művészetben

A felvilágosodás óta a filozófia és az esztétika a fenséges, majd a kísérteties fogalmával próbálta megragadni kozmikus léptékű, a hétköznapi és a praktikus „emberi” valóságon túlmutató esztétikai tapasztalatait. Az emberi megismeréshez képest ezek a különös dimenziók tulajdonképpen mitikusak, racionális elméletekkel és realista elbeszélésekkel leírhatatlanok. Előadásomban azt mutatom be, hogy a poszthumanizmus és az újmaterializmus (*new*

materialism) korszakában a kortárs művészetben és művészettörténetben hogyan is élnek tovább ezek a mítoszok. Kiindulópontom a szürrealizmus esztétikája, amelyben André Breton a csodálatos (*merveilleux*) fogalmával kívánta megragadni a kísérteties, a fantasztikus és a fenséges esztétikai tapasztalatait. A kísérteties fogalmát a spektakulum, a szimuláció és a digitális kultúra időszakában, a huszonegyedik század elején váltotta fel a fura (*weird*) és a hátborzongató (*erie*) esztétikuma. Előbbi H. P. Lovecraft és George Bataille, utóbbi pedig a romantikus tájkép-festészet mítoszaira mutat vissza. Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy konkrét példákon keresztül tárjam fel a fenséges és a kísérteties esztétikai és művészettörténeti toposzait Damien Hirst, Tacita Dean, Cornelia Parker, Glenn Brown, Szűcs Attila, Gyórfy László, Kis Róka Csaba, Süveges Rita, Bolla Szilvia, Lódi Áron, Borsos Lőrinc, az Otolith Group, az Xtro Realm és a WOFT munkásságában.

Május 6.

FERENCZI ATTILA (ELTE BTK, Ókortudományi Intézet)

A Laokoón-csoport

Megtalálása, azaz 1506 óta megkülönböztetett figyelem övezte a Laokoón-szoborcsoportot, és ennek a figyelemnek köszönhetően nyert a műalkotás önmagán túlmutató jelentőséget. Az előadás azt mutatja be, történetileg hogyan alakultak át a mű értelmezésének keretei. Három szempontrendszerben vizsgáljuk meg a tárgyat, egy régészetben, egy irodalmi (esztétikai) és egy muzeológiai keretben. A régészeti keretben a tárgy ókori életére vonatkozó tudásanyag szerepel, az irodalmi/esztétikai körben az értelmezéshez kapcsolódó legfontosabb kérdések, és végül az előző két szempontrendszer következményeként kívánja bemutatni az előadás a tárgy muzeológiai útját a megtalálástól a 2006-os vatikáni kiállításig, amellyel a Vatikáni Múzeum fennállásának ötszázadik évfordulóját ünnepelte.

Május 13.

FEHÉR DÁVID (ELTE BTK, Művészettörténeti Intézet, KEMKI)

Fehér Dávid: Egy mítosz jelenléte - absztrakció és mitológia Cy Twombly művészetében

Cy Twombly művészete irodalmi, művészettörténeti és kultúrtörténeti idézetekkel és referenciákkal telített: firkaszerű motívumokkal, rejtélyes szövegtöredékekkel társítja az absztrakt expresszionista formanyelvet, és ezáltal irodalmi műveket, történelmi eseményeket és mitológiai toposzokat idéz meg, újragondolva a mitológiai festészet hagyományait. 2017-ben az athéni Museum of Cycladic Art *Divine Dialogues. Cy Twombly and Greek Antiquity* című tárlatán először vállalkozott egy-egy antik műtárgy és a neki motívikusan megfelelő Twombly-

mű egymás mellé rendelésére és „összeolvasására”. Jelen előadás Cy Twombly mitologikus művészetének motívumait és jellegzetességeit vizsgálja néhány konkrét alkotást és műcsoportot bemutatva.

Május 20.

AKNAI KATALIN (ELTE BTK, Művészettörténeti Intézet, HUN-REN BTK)

Mítoszteremtések - fikció és történelem egybemosása Judy Chicago: *The Dinner Party* (1974-79) installációja

Judy Chicago *Dinner Party*ja (Vacsoraest, 1973-79) a művész talán legnagyobb hatású műve, egy nagyszabású installáció, amely mitikus, fiktív és valós nőalakok nyugati kultúrában betöltött szerepét, és egy alternatív történelem legitimitását ünnepli. A huszadik század egyik legfontosabb műalkotása 1979-es bemutatója után csaknem azonnal a feminista művészet ikonjává lett, ezzel együtt további párbeszéd és viták gyújtópontjává vált. A mű maga egy rendkívül aprólékosan kivitelezett, háromszög alakú bankettasztal, amelyen 39 mitikus és történelmi nőalak személyre szabott terítékét helyezték el. Minden szereplőnek külön-külön egy bonyolult technikájú és szimbolikájú, hímzett futó „ágyaz meg”, amelyen egy festett, porcelánnal szeméremtest-motívummal díszített tányér foglal helyet. Az asztal ugyancsak egy porcelán padozaton áll, amely további 999 nőnek állít emléket.

Judy Chicago műve egyben egy kutatási projekt is, amely jellegzetesen a „herstory” köreit járja, s eközben a hagyományosnak tekintett női médiumok (hímzés, porcelánfestés) mélységeit emeli fel – nem minden előzmény nélkül. A források és ösztönzések egyike, hogy Judy Chicago 1973-ben a tervezőgrafikus, Sheila Levrant de Brettville-lel és a művészettörténész Arlene Raven-nel együtt megalapítják Los Angelesben a Feminist Studio Workshopot (később Womans Building), ami az első, független, nők számára létrehozott művészeti iskola volt, ahol az elmélet és gyakorlat személyre szabott, alternatív módszereit alkalmazták. A *Dinner Party* Chicago történelmi revíziójának és víziójának, – a 60-as 70-es évek mainstream feminizmusának idején–, a domináns kulturális narratívákból kimaradt nők hiányának jelképe, mondhatni, mitikus műve lett. Ennél fogva az előadás a mű mitologikus gyökereiről, valós figurák mitologizálásáról és az alternatív történelmek korszak- mítoszairól kíván szólni.

— x — x —

Az esetleges programváltozásról a Művészettörténeti Intézet weboldalán adunk hírt:

<https://www.facebook.com/ElteBtkMuveszettortenetiIntezet>

További információ: revesz.emese@btk.elte.hu

Noha az előadások ingyenesek, lehetőség van a Művészettörténet Intézetben folyó oktatás támogatására a Tizedik Múzsza Alapítványnak tett felajánlással. A támogatásból tanulmányi kirándulásokat szervezünk a hallgatóknak.

Adószámunk: 18174717-1-42

Számlaszám: MKB Bank: 10300002-20606031-00003285

IBAN: HU04 1030 0002 2060 6031 0000 3285

Utalás esetén a közleményben kérjük feltüntetni: "*Adomány, közhasznú célra, szabadegyetem támogatása* "